

Музика Вікторія Василівна

аспірантка кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»

**ЗМІНИ КЛІМАТУ ТА ЗАХИСТ КУЛЬТУРНИХ ПРАВ
КОРИННИХ НАРОДІВ АРКТИКИ**

Негативний вплив змін клімату на реалізацію прав людини неодноразово був підтверджений спеціалізованими органами ООН. Зокрема, в Резолюції 7/23 Ради ООН з прав людини визначено, що «зміни клімату створюють безпосередню та далекосяжну загрозу для людей і громад у всьому світі та мають наслідки для повного здійснення прав людини» [1]. Так, наприклад, зміни клімату перешкоджають ефективній реалізації таких прав людини, як право на життя, достатнє харчування, найвищий досяжний рівень здоров'я, достатнє житло, самовизначення тощо.

В науковій літературі чимало уваги приділяється економічним та соціальним правам людини. Разом з тим, вплив змін клімату на здійснення культурних прав, які є центральним елементом в формуванні культурної ідентичності корінних народів та їх розвитку, залишається поза увагою.

Першими серед корінних народів, хто відчув на собі наслідки змін клімату, були корінні народи Арктики. Зменшення арктичного льоду сигналізувало про ряд змін, що прямо чи безпосередньо впливають на здійснення прав корінних народів. Як зазначив Міжамериканський Суд з прав людини у справі «Спільнота Маягна (Сумо) Амас Тінгні проти Нікарагуа», «тісні зв'язки корінних народів з землею повинні бути визнані та сприйматись як фундаментальна основа їх культури, їх духовного життя, їх цілісності та економічного виживання» [3, с. 74]. У випадку з корінними народами Арктики такі зв'язки сформували притаманний виключно їм спосіб життя, цінності і вірування. Тому від збереження арктичного середовища від впливу змін клімату залежить реалізація їх культурних прав.

Важливо, що для народів Арктики відсутні такі поняття як «погода» та «клімат». Вони використовують поняття «*siła*», що означає «елемент», «повітря» та є свідченням ритму Всесвіту, зв'язку людини з природою [4, с. 18]. Тобто для них зміна клімату – це втрата

зв'язку між поколіннями та з навколишнім середовищем, яка унеможливує слідування традиціям та призводить до втрати традиційних знань. Більш того, через високу для Арктики температуру та підвищення рівня води, ці корінні народи можуть втратити свою культурну спадщину та матеріальні цінності, які є вираженням та відображенням їх культури.

З метою захисту своїх прав корінні народи Арктики двічі звертались до органів міжамериканської системи захисту прав людини. Перша спроба була невдалою, оскільки Міжамериканська Комісія з прав людини відмовила в розгляді петиції через відсутність доказів. Невдачу петиції інуїтів можна пояснити тим, що на момент подання позову міжнародна спільнота вела себе досить стримано щодо визнання негативного впливу змін клімату на реалізацію прав людини.

Стосовно змісту петиції – інуїти на чолі з Шейлою Ватт-Клотье стверджували, що США повинні нести відповідальність за порушення прав корінного населення Арктики, оскільки саме США є одним із основних емітерів парникових газів, внаслідок яких тане Арктика, що є «домівкою» для інуїтів [5]. Інуїти наполягали на тому, що реалізація їх культурних прав з кожним роком все більше ускладнюється, і в недалекому майбутньому вони ризикують втратити свою культурну спадщину [5].

У 2013 році народ атабасків вирішив пройти «непроторений шлях» інуїтів і притягнути державу до відповідальності за порушення прав людини, що пов'язані зі змінами клімату. На думку атабасків, Уряд Канади не вжив необхідних заходів для ефективного регулювання викидів вуглецю. Саме вуглець є однією з причин глобального потепління, який за наслідками впливу на навколишнє середовище поступається хіба що вуглекислому газу. Дослідження показують, що більш ніж 30% загального потепління в Арктиці спричинені саме викидами вуглецю. Цікаво також те, що, на відміну від парникових газів, для стабілізації концентрації яких має пройти декілька десятиліть, вуглець перебуває в атмосфері від одного до чотирьох тижнів і його вплив має регіональний характер [6, с. 294].

Таким чином, діяльність держав, що включає не лише дії (викиди парникових газів), а й бездіяльність (відсутність лімітів викидів чорного вуглецю) негативно впливає на реалізацію культурних прав народів Арктики.

Список використаних джерел

1. Совет по Правам Человека, Резолюция 7/23 о Правах человека и изменении климата от 28 марта 2008 года, A/HRC/10/61 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ap.ohchr.org/documents/R/HRC/resolutions/A_HRC_RES_7_23.pdf.
2. Декларация Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів від 13 вересня 2017 року, прийнята Резолюцією Генеральної Асамблеї 61/295 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_156.
3. Case of the Mayagna (Sumo) Awas Tingni Community v. Nicaragua from August 31, 2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_79_ing.pdf.
4. Petition to the Inter-American Commission on Human Rights Seeking Relief from Violations Resulting from Global Warming Caused by Acts and Omissions of the United States from December 7, 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ciel.org/Publications/ICC_Petition_7Dec05.pdf.
5. Petition to the Inter-American Commission on Human Rights Seeking Relief from Violations of the Rights of Arctic Athabaskan Peoples Resulting from Rapid Arctic Warming and Melting Caused by Emissions of Black Carbon by Canada from April 23, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://earthjustice.org/sites/default/files/AAC_PETITION_13-04-23a.pdf.
6. Shindell D. Climate response to regional radioactive forcing during the twentieth century / D. Shindell, G. Faluvegi // Nature Geoscience. – № 2. – 2009. – P. 294-300.

Науковий керівник: к.ю.н., професор Короткий Т. Р.